

„pura, et sine ulla admixtione motivi proprii interesse. Maxime cum spes „et timor tempore tentationis saepe videantur necessario requiri contra „lapsum. Actum amoris, quem s. Xaverius rhytmo Lusitanico composuit „et Pet. Possinus fidelissime in latinum vertit, habet R. D. Amort: Si „cesset inferni, tollatur et spes gloriae, ego etc. gratis merentem diligam.

„Q. 2. An detur actus bonus distinctus a charitate.

„Nota. Quesnellus cum nonnullis vult, nullum dari actum positive aut „negative bonum, nisi solum amorem Dei perfectum, reliquos omnes esse „peccata, ut in *Trutina sua Viva docte declarat ex prop. 47. 48. 49. etc.* „Pasch. Quesnelli.

„R. *Datur actus intermedius inter peccatum et amorem Dei.* Nam 1. „datur supernaturalis actus spei, religionis etc. 2. naturalis actus miseri- „cordiae erga indigentem, pietatis erga parentes, obedientiae erga praef- „positum militiae, justitiae erga creditorem solvendo debita, actus Roman- „norum et Gentilium fortitudinis etc. determinate quoad amorem, datur „amor concupiscentiae erga Deum, utique non dishonestus etiam se solo, „amor moderatus sui, amor proximi propter se, quin referatur ad bonita- „tem Dei absolutam actu, aut virtualiter: ideo 4. damn. est prop. 7. ab „Alex. VIII. *Omnis actio humana deliberata est Dei dilectio vel mundi: si* „*Dei, charitas Patris est; si mundi concupiscentia carnis, hoc est, mala* „*est: et 23. Si quis etiam intuitu aeternae mercedis Deo famulatur, chari-* „*tate si caruerit, vitio non caret, quoties intuitu licet beatitudinis opera-* „*tur: idem habet 10. Denique haec sententia proscripta est a famosa Bulla:* „*Unigenitus*, Clementis XI.

„Dices 1. Bulla: *Unigenitus* est solum constitutio regni, vel Ecclesiae „simplex, non dogmatica, quae sit regula fidei. 2. Ideo jure appellarunt „aliqui ad concilium futurum generale; maxime cum aliud sit Pontificem „esse infallibilem, aliud Sedem Apostolicam esse infallibilem. R. Ad 1. N. „Habet omnia requisita ad Constitutionem dogmaticam: materiam videlicet „pertinentem ad fidem, auctoritatem Pontificis loquentis ex cathedra „et consensum Ecclesiae quoad maiorem partem, cum eamdem receperint „per Europam Episcopi 800., Universitates 90., Generales Ordinum 60., „Curati ultra 200000. caeteris per orbem tacite consentientibus: speciali- „ter autem in Gallia ultra 100. Episcopi et Archiepiscopi; 19. Academiae, „300 Capita, 43000 Parochi, millia complura domorum Religiosarum, non „computatis 1356. Abbatii, ut collegere Danes, et Collet *Inst. Theol.*, si- „cut de Jansenio Platellius p. 2. *Theol.*, P. Petitdidier Ord. S. Bened. 1727, „P. Spreng. S. J. *Bulla Unigenitus vindicata* etc. contra Dupin et Launoium. „Ad 2. N. Appellantibus istiusmodi jamdudum intentatum est anathema a „Concilio Ephesino etc. Quatuor autem appellantium classes numerat Ec- „clesia: *Pelagianorum* saeculo 4., *Michaelis Caesenatis* Monachi saeculo „14., *Lutheri*. saeculo 16., quatuor Episcoporum *Jansenistarum*: denique „inter Papam ex Cathedra docentem, et sedem Apostolicam, non datur „distinctio.

„Q. 3. An detur actus vitae aeternae meritorius sine charitate.

„R. Inter quatuor sententias, quas refert Layman L. 2. tr. 3. c. 1. et „Sporer, valde probabilis videtur illa, quod actus salutaris debeat esse „vel actus amoris perfecti, vel ab hoc formaliter aut virtualiter influente „imperatus, e. g., intentio gloriae Dei propter se dilecti debet in actum „obedientiae per se, aut per virtutem a se relictam influere, ut per hunc „homo justus mereatur gloriam. Ita *Bellarminus*, Laymann cum 7. aliis, „qui dicunt esse communiorum. 1. Quia opus debet esse proportionatum „praemio, quod consistit in amore Dei fruitivo. 2. Homo iis actibus me-

„retur gloriam, quibus meretur augmentum gratiae sanctificantis: sed iis „actibus hoc meretur, quibus producendis concurrit habitus charitatis. 3. „Gal. 5. *In Christo valet fides, quae per charitatem operatur: coronam* „*promisit diligentibus se: omnia in gloriam Dei facite etc.*“

ARTICULUS II. *De Vitiis Religioni oppositis.*

408. Ex dictis ante n. 343. primum preceptum, prout est affirmati- um pro materia propria habet actus Religionis, qua cultus Deo debitum exhibetur. Objectum materiale Religionis sunt actus interni et externi, quibus creatura rationalis testatur Dei excellentiam; formale est specialis honestas in eo, quod Deus tanquam supremus dominus propter infinitam excellentiam suam colatur a creatura rationali. Actus immediatus a primarius Religionis est *Devotio*, quae est prompta voluntas, qua nos parato Deo offerimus ad ei serviendum, et ea omnia praestanda, quae ad illius honorem et cultum pertinent; hac enim animi submissione infinitam Dei excellentiam profitemur et veneramur. Inde alii actus Religionis oriuntur, quibus Deus secundum se ac directe colitur, v. g. *Oratio, Adoratio, Sacrifacium, Observatio voti, aut juramenti, Usus Sacramentorum* etc.

„Q. 1. Quid et quotuplex adoratio.

„R. 1. Sicut gloria laudi verbali addit notitiam, diciturque vera cum „laude notitia, ita *adoratio*, honori, facto externo constanti, superaddit „submissionem internam tanquam formam erga alienam excellentiam tan- „quam conditionem essentiale, definiturque: *Actio externa protestativa* „*submissionis internae erga alterius excellentiam*, cuius potissimum tum „recipiendae, tum exhibendae capaces sunt substantiae intellectuales, ut „sunt Deus, Angeli, Sancti, et homo viator.

„R. 2. *Divisio* fit in quatuor membra. 1. *Adoratio* seu *cultus latiae*, „qui in objectum fertur ratione excellentiae cuiusdam increatae: hic soli „Deo convenit. 2. *Hyperduliae*, qui in excellentiam quandam creatam, sed „eminenter fertur: hic debetur Matri Dei. 3. *Duliae*, qui attingit praerogativam sanctitatis supernaturalis: hoc Sancti coluntur. 4. *Politiae*, qui „debetur ob naturales dotes e. g. Principibus, Majoribus etc. *Subdivisio* „fit in cultum *absolutum*, qui objecto ob propriam suam excellentiam ex- „hibetur, et *respectivum*, qui objecto tribuitur ob respectum, quem habet „ad alterum, e. g. exhibetur quidem famulo, imagini etc. in hac tamen non „sistit, sed ad personam relativam refertur, e. g. herum, prototypum etc.

„Coroll. 1. Adorationem in communi neutiquam soli Deo tribui. 2. „Daemonibus tamen, damnatis etc. non posse licite exhiberi, cum sint ini- „mici Dei, et reprobi. 3. Laudem et honorem posse alicui exhiberi ob „praerogativas quascumque, etiam secundarias, adorationem vero solum „ad supremam in objecto praerogativam dirigi. 4. Imaginem alicujus ea- „dem specie cultus respectivi coli, qua persona colitur cultu absoluto, e. g. imagines Christi cultu respectivo latiae, imagines B. V. hyperduliae, „imagines Sanctorum duliae etc.

„Q. Quae adoratio in specie tribuenda.

„R. 1. *Humanitas Christi Domini*, considerata ut conjuncta Verbo „colitur adoratione latreutica, absoluta quidem, sed simultanea cum Ver- „bo, seu *coadoratione*: idem est de speciebus panis et vini in Eucharistia, „ut sensus sit: *Humanitas ut terminata a Verbo, species ut unitae Christo* „*coadorantur*. Ita *Vasquez* opusc. spec. de cultu adorationis. *Ratio 1.* Illud „coadoratur, quod colitur ut aliquid alterius instar partis. 2. *Epiphanius* „ait: *Humanitas non tam adoratur, quam coadoratur*. Quare considerata

„separata a Verbo nec colitur latria, quia non continet excellentiam in-
„creatam per se; nec hyperdulia, quia cum ut juncta Verbo adoretur cultu
„superiore, non decet ut sit objectum cultus inferioris; sacrificium tamen
„humanitati nunquam offertur, quia hoc considerat solam rationem su-
„premi dominii, et soli personae, supposito etc. non composito tribuitur.
„Ita Vasquez et Palao.

„R. 2. *Sanguis Christi* in terris relictus probabilius adoratur solum
„latra respectiva, quamvis in superiore ordine, quam *crux Christi, corona*
„*spinea* etc. ob unionem hypostaticam olim habitam cum Verbo, cum crux
„sit tantum sanctificata a Christo per contactum. Ita Suarez, *Lugo* cum
„communiore. *Ratio*: illud adoratur latria solum respectiva, quod non est
„pars, aut quasi pars suppositi Theandrici, sed habet solum peculiarem
„respectum ad illud: sed talis est sanguis relictus et crux Christi etc., ne-
„que enim retinet de facto unionem hypostaticam, neque videtur reassu-
„mendus denuo ab humanitate; sed postquam satis ad solatium nostrum
„in terra conversatus fuerit, vel igne consumetur, vel in alia corpora con-
„vertetur. Certe illud: *Quod Verbum semel assumpsit nunquam dimisit*,
„solum concernit partes primarias, et notabiles. Porro hic cultus respec-
„tivus debetur cruci Christi tam originariae, quam ectypae, modo haec
„ultima assumatur *immediate ad Christum* ipsum exhibendum, et non tan-
„tum ad repraesentandam crucem originariam, utpote quae non habet in
„se excellentiam incretam.

„R. 3. Reliquiae Sanctorum et imagines eorum coluntur dulia respec-
„tiva, quanquam in genere suo majorem gradum mereantur reliquiae cor-
„poris Sancti, cum olim fuerint pars illius. Ita *Lugo, Palao* etc., quia hae
„coluntur propter personam, quae in his ultimato, et magis honoratur:
„*Nam propter quod unumquodque tale, illud magis tale*, ut adeo cultus
„*intrinsece* terminetur tam ad imaginem etc. quam ad Sanctum, sed modo
„diverso: quae explicatio videtur praferenda explicationi *Suaresii*, qui
„putat, Sanctum esse solum terminatum extrinsecum, et *Vasquesii*, qui
„defendit, cultum externum dumtaxat ad imaginem dirigi, et internum ad
„Sanctum. Caeterum ad licitum alicujus personae vel reliquiarum cultum
„requiritur *certitudo saltem late talis* de sanctitate personae, et veritate
„reliquiarum, eaque *proportionata cultui*; ut sit certitudo publica per ca-
„nonizationem Ecclesiae, aut generalem approbationem Sanctitatis, aut
„auctorizationem Episcopi *ad cultum publicum*, ut e. g. possit nomen
„*Sancti Litanis* inseri, ejus imago imponi Arae, in quo fit Sacrificium,
„Missa celebrari in honorem illius etc. Et certitudo privata *ad cultum pri- vatum*, ut e. g. possint ad eum privatum preces dirigi, ejus imago (sed
„sine radiis vel aureolis) in cubiculo coli, dies obitus jejunio honorari,
„gestari ejus reliquiae etc.“

409. *Oratio* est mentis in Deum elevatio, per quam vel mala depre-
camur, vel bona nobis, aliisque petimus, vel Deo benedicimus. Ita Ven.
P. *Canisius* ex S. *Joanne Damasc.* Haec ut fructuose fiat, requirit saltem
aliquam intentionem laudandi Deum, alias esset pure materialis, qualis
solet esse in dormiente aut ebrio. Vide *La Croix* p. 4. n. 1341. Porro ali-
qua oratio homini viatori absolute necessaria est. Hinc *Lucae* 11. *Petite,*
et *dabitur vobis*. Quo autem determinato tempore teneamur orare ex praec-
cepto Religionis, certo statui non potest; necesse tamen est, ut non nimis
diu ab oratione desistamus. *Laym.* L. 4. t. 1. c. 1. n. 3. cum S. *Thom.*,
Suar. et aliis. Hoc sensu explicatur illud *Luc.* 18. *Oportet semper orare,*
et *non deficere*. Per accidens obligamur orare, quando gravis tentatio non
aliter superanda est in qualibet gravi necessitate publica aut privata, praec-

sertim in periculo mortis etc. Denique iis, qui multis distractionibus in
oratione obrui solent, suadendum, ut praemittant, bonam intentionem lau-
dandi Deum, una cum humili protestatione contra distractiones; rogent
Deum, ut mundet cor ab omnibus vanis et alienis cogitationibus; hoc modo
oratio non fiet in peccatum. Haec regula desumitur ex illo Eccl. 18. *Ante*
orationem praepara animam tuam, et noli esse quasi homo, qui tentat Deum.
Sub oratione meminerit orans, cum et coram quo loquatur, et facile re-
sistere poterit distractionibus. Prout hoc praeceptum est negativum, praef-
ter vitia fidei, spei, et charitati opposita, prohibet adhuc vitia Religioni
opposita; alia quidem opponuntur per *excessum*, ut supersticio, quae est
falsa religio, velvitiosus cultus veri aut falsi numinis. *Taberna* t. 3. c. 12.
Hic tamen excessus non est secundum quantitatem cultus absolute: quan-
tumcumque enim homo colat Deum minus est, quam ei debeatur, sed ex-
cessus est vel secundum objectum, si alius ut Deus colatur, qui Deus non
est: vel secundum modum et circumstantias, si verus Deus colatur modo
indebito *S. Th.* 2. 2. q. 92. Ideoque supersticio est vel cultus falsus aut
superfluus Deo, vel cultus indebitus creaturae exhibitus. Alia opponuntur
per defectum; haec ad irreligiositatem pertinent.

§. I. Principia de Superstitione.

410. *Princip. I.* Supersticio (prout est falsa religio ob excessum ex
parte modi colendi verum Deum) est *falsus* cultus Deo exhibitus, quem
S. *Thom.* etiam vocat *perniciosum*; hic committitur 1. Si quis hodie Deum
coleret per circumcisionem, immolationem Agni Paschalis, sacrificia, aut
caeremonias Judaicas; haec enim significant, Filium Dei necdum esse in-
carnatum, et gratiam futuram per Christum, quae tamen jam exhibita est.
Laym. L. 4. t. 10. c. 1. n. 2. Hoc est peccatum ex se grave: quia omnis
falsitas, et omne mendacium in materia Religionis Deo injuriosa, et ma-
xime perniciosa est. S. *Aug.* L. de mend. c. 10. . . . 2. Si laicus tanquam
publicus minister Ecclesiae, v. g. tanquam Sacerdos sacrificet, absolvat etc.
3. Si quis falsas reliquias publico cultui exponat: item si quis fingat miracu-
lum factum esse per aliquam imaginem, aut se habuisse has vel illas
revelationes, sive ad lucrum faciendum, sive ad devotionem augendam:
item si Sacerdos per excommunicationem ab Ecclesiae praecisisus sacra-
menta administret. *Laym.* l. c. n. 4. Haec sunt peccata ex genere suo mor-
talia. 4. Si quis ad moyendum populum fingat, aliquam historiam vel mi-
raculum reperiri in sacra Scriptura. Et haec supersticio ex genere suo est
mortalis: primae enim veritati irrogat injuriam, et Religionem fundat in
mendaciis, enervat vel certe in periculum adducit auctoritatem Ecclesiae:
aperit viam etiam vera miracula negandi etc. Juxta *Less.* L. 2. c. 43. dub.
1. *Busemb.* L. 3. t. 1. c. 1. dub. 1. et alios saepe excusat a mortali igno-
rantia et simplicitas in ultimo casu.

411. Superstitionem, prout est cultus superfluus, committit, qui Deum
colit modo ab Ecclesia non approbato, atque ab ejus praxi plane alieno,
v. g. qui nollet orare, nisi ante solis ortum, aut nonnisi candelis accensis
tali ordine, colore et numero positis: vel qui tantum vellet audire Missam
Sacerdotis, qui vocatur Joannes, qui habet staturam Christi etc. item quae
non vult nere die sabbati in honorem beatae Virginis, cum tamen alia
opera servilia eo die peragat: item qui adderet in Missa novas, et ab Ec-
clesia non approbatas Collectas, plures genuflexiones, cruces etc. quam
ordinatae sunt ab Ecclesia. Haec tamen, si absit grave scandalum aut con-
temptus, et fiant ex simplicitate, sunt venialia, tum quia materia est levis,
et actio ex se non mala, tum quia saepe ipsa simplicitas excusat. Ita *Laym.*

L. c. n. 5. cum *Lessio*. Quod si vero cultus vel actio non tantum vana sit, sed ex se mala, v. g. si quis intenderet Deum colere immolatione hominis, oblatione rei furtivae, cantu turpium verborum in templo, et ad lasciviam provocante etc. sic non est excusandus a mortali. *Laym.* l. c. n. 5. cum *Suarez, Sanch.* L. 2. c. 37. n. 7. Regula generalis esto: Toties superstitionem committitur cum pacto saltem implicito, quoties adhibentur ad quemcumque effectum media impertinentia, vana, et manifeste falsa ac improportionata. 2. Quoties ex se quidem bona ac sancta, si tamen habeant circumstantias, vel caeremonias vanas, et inutiles ad effectum expectatum admixtas. 3. Si totum bonum sit ac sanctum, si tamen effectus certa cum fiducia ab ipsa rei virtute intrinseca infallibiliter, et non principaliter a Deo expectetur. *Ratio* est, quia certa vis hujus vel illius effectus producendi neque ex natura rei, neque ex institutione Dei, neque Ecclesiae inest: ergo aliunde peti censenda est: atqui nec a Deo, nec ab angelo bono: ergo ab illo, qui se transfigurat in angelum lucis, ut sub pietatis specie decipiat. *Sporer* t. 2. in *Prim. praecept. c. 9. n. 27* cum *Suar.*, *Less.*, *Delrio* L. 3. disq. mag.

412. *Princ. II.* Superstitione (prout est vitiosus cultus ex errore circa objectum, quatenus non verus, sed falsus Deus colitur) tres continent species: Idololatriam, divinationem, et vanam observantiam. s. *Thom.* 2. 2. q. 92. a. 2. I. *Idololatria* est cultus sive servitus, quae soli Deo debetur, alicui creaturae exhibita. *Laym.* I. c. c. 2. n. 2. Alia est *materialis* vel *simulata*, dum quis sine affectu interno colendi ex solo metu mortis, creaturae cultum latreuticum exhibit. Est mortale peccatum, quia est mendacium graviter perniciosum contra religionem, saepe etiam contra obligationem gravem profitendi fidem externe. *Azor* p. 1. L. 9. c. 11. Haec in foro interno ab excommunicatione immunis est; quia fides in corde retinetur. Vide n. 350. Alia *formalis*, quae subdividitur in perfectam et in imperfectam. *Formalis perfecta est*, quando quis cultum divinum exhibet creaturae, v. g. idolo, cui falso credit inesse divinitatem: haec est conjuncta cum infidelitate. *Imperfecta dicitur*, dum quis sciens creaturae nullam inesse divinitatem, ei tamen divinum honorem exhibit vel ex odio in Deum, vel ex desiderio aliquid ab idolo, daemone, vel alia creatura obtinendi. Haec est peccatum gravissimum; includit enim insignem Dei contemptum et majorem malitiam voluntatis, quam idololatria perfecta, quae secum trahit aliquam licet culpabilem ignorantiam. *Laym.* l. c. n. 5.

Hic quoque notandum est, nullo modo idololatricum esse apud Catholicos cultum sacrarum imaginum, ut olim contendebant Iconomachi damnati in VII. Synodo Gener. sive Nicaena II. anno 787. Constantino poli inchoata, et deinde Nicaenam Bythiniae translata sub *Hadriano I.* et in *Conc. Trid.* sess. 25. in decreto de invoc. et ven. et reliquiis sanctorum, et sacris imag. in quo statuit: *imagines Christi, Deiparae Virginis, et aliorum Sanctorum in templis praesertim habendas et retinendas, eis que debitum honorem et venerationem impertiendam, non quod credatur inesse aliqua in iis divinitas vel virtus, propter quam sint colendae, vel quod ab eis sit aliquid petendum, vel quod fiducia in imaginibus sit figenda; veluti olim fiebat a gentibus, quae in idolis spem suam collocabant; sed quoniam honos, qui eis exhibetur, refertur ad prototypa, quae illae praesentant: ita ut per imagines quas osculum, et coram quibus caput aperimus et procumbimus, Christum adoremus, et Sanctos, quorum illae similitudinem gerunt, veneremur.* Hinc etiam merito damnata est ab *Alexandro VIII.* propositio 25. *Dei Patris simulacrum nefas est Christiano in templo collicare.* Cum enim Scriptura testetur, Deum frequenter sub figura corporea

apparuisse, uti *Genes.* 3. *Exodi* 33. et *Daniel.* 7. Pater aeternus in figura senis sedentis, *Matth.* 3. Spiritus Sanctus sub specie columbae apparuit, hinc non est indignum Deo, hanc Dei apparitionem in imaginibus exprimere. Alias imagines Dei sub figura nullibi in Scriptura expressa improbat Benedictus XIV. Tom. I. Bullarii ad Episcopum Augustanum pag. 560. Neque superstitosus est in Ecclesia Dei cultus Sanctorum; siquidem iis non impendatur cultus latriae, neque eos invocemus, aut colamus tanquam supremos dominos, sed amicos supremi Domini Dei. Sic Josue adoravit Angelum. *Josue* 5. Idem fecere Abraham et Lot. *Genes.* 18. et 19. Idem decernit *Synodus V.* act. 1. sess. 25. Hinc recte damnata est ab *Alex. VIII.* propos. 26. *Laus, quae desertur Mariae, ut Mariae, vana est.* Merito enim ex perpetuo usu et traditione colimus B. Virginem cultu hyperduliae non tantum propter dignitatem ineffabilem Deiparae, sed etiam propter abundantiam gratiarum, qua Sanctos omnes antecellit. Sic Archangelus Gabriel B. Virginem, antequam, superveniente Spiritu Sancto, conciperet Filium Altissimi, salutavit *gratia plenam, benedictam in mulieribus*; quae insignis laus manifeste Mariae ut Mariae attributa est: vana proinde sine gravi injuria et temeritate dici nequit.

413. *Adverte I.* Signa cultus exterioris alia sunt propria latriae soli Deo tanquam supremo Domino debitae, v. g. offerre sacrificium, erigere tempa et altaria. Ita *S. Aug.* L. 20. contra Faustum cap. 21. ait: *Nulli Martyrum, sed ipsi Deo Martyrum, quamvis in memoriam MM., constitutimus altaria.* *Ratio* est: quia talia signa ex communi hominum usurpatatione tantum instituta sunt ad protestandam supremam Dei excellentiam. Alia sunt indifferentia, ut capitis inclinatio, genuflexio, incensum, quae determinantur ad certum cultum ex intentione agentis. Haec enim si fiant Deo, pertinent ad cultum latriae; si B. Virginis, ad hyperduliam; si Sanctis, ad duliam; si Regi, vel alteri homini, ad cultum mere politicum. Ad quem autem cultum hujusmodi signa hic et nunc referenda sint, plerumque ex circumstantiis determinatur.

414. *Adverte II.* Idololatriam non committit, qui in theatro ritus Gentilium repraesentans, thus offert factio idolo etc., ex circumstantiis enim constat, haec non fieri ex animo colendi, sed potius illudendi, aut pure repraesentandi.

415. *Adverte III.* Qui proprio sanguine, aut aliter se daemoni subscriptit, speciem idololatriae committit: item qui ejus dictis fidem adhibet firmam; excipe tamen ea, quae per exorcismos coactus edicit; quamquam ne tum quidem facile credendum sit, si dicat, hanc vel illam esse sagam, Titium haec vel illa peccata commisisse etc. *La Croix* L. 3. p. 1. n. 24. ibid. cum *Gobat* ait, quod si desint indicia alia, non liceat incarcerare aliquem a daemone accusatum. Porro quae liceat ex daemone querere, vide *Sanch.* L. 2. c. 42., *Delrium* etc.

416. II. *Divinatio* (prout hic sumitur) est significatio occultorum ex pacto cum daemone. *Delrius* L. 4. disq. mag. c. 2. q. 1., *Laym.* l. c. c. 3. n. 1. Dicitur 1. *Significatio*: quia non consistit in sola notitia interna, sed verbis, vel aliis signis exterioribus perficitur. Unde ex diversitate signorum varia oriuntur species divinationis. 2. *Occulorum*, hoc est, procul remotorum ab humana cognitione, sive ea sint praesentia, sive praeterita, sive futura. 3. *Ex pacto cum daemone*: sic differt tum a prophetia, quae dependet a revelatione Dei, tum a naturali conjectura, quae a scientia physica, et humana observatione gignitur. *Pactum expressum* fit vel verbis, vel expressa daemonis invocatione, vel saltem explicito proposito ac voluntate aliquid a daemone discendi, ut ait *Laym.* L. 4. t. 19. c. 3. n. 2.

vel factis, aliquid usurpando, aut agendo in quo scis, vel existimas daemonem respondere, et cooperari. Haec divinatio semper est peccatum mortale ex genere suo; cuius malitia in eo consistit, quod homo ad assequendam occultorum notitiam non ad Deum, sed ad ejus infensissimum hostem diabolum se conferat, quod in diaboli honorem, summam vero Dei contumeliam et contemptum cedit, unde homo quodammodo apostasiae, et laesae majestatis divinae reus efficitur. *Laym.* l. c. n. 1. *Pactum implicitum vel tacitum* est, quando quis intendit aliquid scire per signa aut facta, ex quibus tamen expectata notitia occultorum nec naturaliter haberi, nec etiam a Deo vel bono Angelo sperari potest. Etiam haec divinatio per tacitum pactum ex genere suo est peccatum mortale; fit vero veniale 1. propter ignorantiam saltem non crassam et affectatam; licet enim hujus quoque divinationis malitia secundum se gravis sit, non tamen ut talis omnibus apparet, ut in pacto expresso. 2. Propter imperfectionem actus, quando certa fides non adhibetur, sed tantum timor aut suspicio concipitur eventus secuturi. 3. Si quis levitatis aut joci causa per vanum signum inquirat rem occultam. Ita *Babenst.* t. 5. d. 2. a. 4. n. 23. cum *Sanch.*, *Laym.* l. c. ibid. additur: propter parvitatem materiae superstitionis, si serio fiat, non potest excusari a mortali, quia includit formalem Dei contemptum; idem maxime tenet in pacto expresso.

417. III. *Vana observantia* est applicatio medii improportionati, sive naturaliter non connexi, nec a Deo aut Ecclesia instituti ad consequendum aliquem effectum, v. g. sanitatem, pecuniam etc. Convenit cum divinatione per hoc, quod pariter nitatur pacto vel expresso, vel tacito cum daemonie; differt ab illa, quod ordinetur ad habendum effectum externum, divinatio vero ad cognoscenda occulta. Huc pertinet *magia superstitionis*, quae est ratio efficiendi mira opera ministerio daemonis per signa ab eo instituta, ut ait *Laym.* l. c. c. 4. n. 1. differt a magia naturali, quae est ratio patrandi mira per applicationem naturaliter agentium sine ministerio daemonum. Si effectus magiae cedat in damnum proximi, vocatur *maleficium*: si ad excitandum carnalem amorem, vel ad odium, vocatur *philtrum seu beneficium*. Vanae observantiae, si vel invocationem diaboli, vel pactum implicitum cum eo contineant, vel si proximo graviter noceant, aut ad alium finem graviter malum ordinentur, sunt peccata mortalia, imo per se loquendo, etsi pactum tantum implicitum intercedat; saepe tamen tunc excusat ignorantia saltem non crassa et affectata, actus imperfectio, et bona fides, ut n. praeced. dictum. *Babenst.* l. c. n. 64. cum *Filliuc.*

CASUS I.

De Superstitione prout Deum respicit.

Arbogastus inopia pressus, orationem (ut vocant) s. Christophori ad accipiendam pecuniam persolvit; hac non impetrata, adhibet orationem s. Coronae. Idem ad accelerandam amico suo mortem, per plures dies orat psalmum 108.; cum vero is sanus persistet, clam eum occidere et omnia bona surripere parat. Hoc facinus ut feliciter succedat, vovet dare templo 20. imperiales: commisso homicidio et furto, cum inquireretur in auctorem, iterum vovet dare 10. imperiales ne deprehendatur: non deprehensus, adhuc offert 15. florenos.

418. Q. I. An oratio Christoforiana, et sanctae (ut vocant) Coronae sit superstitionis. R. *Affirmative*. Ideoque harum orationum usus nullo modo est licitus; praeterquam enim, quod falsissima sit persuasio, s. Christophorum et s. Coronam (cujus nomen etiam inter Catholicos minus no-

tum hucusque fuit) esse custodes occultorum thesaurorum, ipsae rationes nihil aliud sunt, quam invocationes daemonis, ut patet ex ignotis ac barbaris Angelorum nominibus, variis circulis, aliisque superstitionis circumstantiis ibi praescriptis: accedit, quod ejusmodi modus petendi pecuniam a Deo, sit contra omnem praxin Ecclesiae; item maxime inconveniens est, expectare a diabolo beneficium, orare ut Deus per diabolum largiatur pecuniam, sicut expresse in oratione s. Coronae petitur a spiritu thesaurorum, qui per Deum et Coronam adjuratur. Denique Deus manifestis poenis nostro adhuc tempore ejusmodi superstitionis homines solet punire.

419. Q. II. An Arbogastus peccaverit recitando psalmum 108. ex fine ut amicus moreretur citius. R. *Affirmative*; tum quia nullibi legitur, a Deo huic psalmo inditam esse vim alteri accelerandi mortem, tum quia ipse finis ex se graviter malus est. Eodem modo superstitionis est, legere Missam Defunctorum, sive Requiem pro vivo ad ipsius interitum. Vide c. *Quicumque*. 13. causa 26. q. 5.

420. Q. III. An peccaverit vovendo. R. Primo voto peccavit graviter, quia per hoc imploravit opem divinam ad committenda gravia peccata, quod non est colere, sed blasphemare Deum. Secundo voto non peccavit, quia sicut licet implorare Deum ad avertendum quodcumque malum imminens, ita etiam ad hoc, quamvis ex peccato proveniens. Quoad tertium pariter non peccavit, si praecise obtulerit ex suo 15. flor., quia supposita caede evasit periculum imminens; secus si ex ea intentione, quod Deo specialiter adjuvante commiserit peccatum, ideoque se gratum illi velit exhibere: quia hoc idem esset, ac Deum profiteri tanquam primarium auctorem et adjutorem feliciter commissi peccati, quod itidem non caret blasphemia.

421. Ad similes casus resolvendos *observa* I. Non est superstitionis, Sacra aut orationes certo numero offerre, si id fiat in honorem mysterii, quod pie in Ecclesia colitur, v. g. quinque Sacra legi curare in honorem 5. sacrorum Vulnerum, haec non est superstitionis, sed laudabilis devotio; superstitionis tamen est, praecise certo ac determinato numero orationum aut Sacrorum effectum adscribere.

422. II. Bibere benedictionem s. Joannis non est superstitionis, quia per hunc potum significatur desiderium mutuae charitatis christiana, quam tantopere commendavit s. Joannes venenum innoxie bibit: secus si quis per potum intenderet colere s. Joan.

423. III. Jejunare die Paschae, non comedere de capite animalis festo decollationis s. Joannis, aut non comedere assatarum festo s. Laurentii per se loquendo superstitionis devotiones sunt. *Ratio* 1. est, quia Ecclesia etiam ipso tempore quadragesimae dies dominicos a jejunio excipit, et per annum Vigilias in Dominicam incidentes solet anticipare: ergo etiam non videtur approbare jejunium die sancto Paschae. *Ratio* 2. quia ejusmodi heteroclitae devotiones sunt contra omnem praxin Ecclesiae, et prorsus nihil conferunt ad honorem Dei ac Sanctorum. *Babenst.* l. c. n. 5. Plerumque tamen peccaminosae non sunt, quia potius ex errore judicii, quam malitia voluntatis proveniunt, aut ex speciali mortificatione licet indiscreta suscipiuntur. *Sanch.* L. 2. moral. c. 37. n. 10.

424. IV. Orationes s. Birgittae (ut vocant) vi quarum promittitur, ut qui per annum eas recitaverit, non sit moriturus subitanea morte, aut ante mortem visurus sibi apparentem B. Virginem, aut non sit aeternum damnandus, quamvis videantur sanctae, superstitione non carent, si cum certa credulitate et firma ac infallibili spe recitentur: tum quia falso adscribitur talis vis ejusmodi precibus ex putatitia revelatione s. Birgittae facta;

tum quia per hanc inanem fiduciam tollitur timor Dei, homines retrahuntur ab usu Sacramentorum, audacius peccant, orationi vim tribuentes infallibilem a Deo non promissam. Idem sentiendum de illis precibus, crucibus etc. vi quarum aliqui certo sperant, se fore invulnerables, invisibles etc. quia isti effectus per tales preces et signa non sine temeritate petuntur et expectantur a Deo, nec etiam aliunde naturaliter sequuntur: ergo procul dubio oriuntur a diabolo, qui hac ratione homines in ausus temerarios inducit, et petita facit non sine ingenti suo lucro. Pariter superstitionis est uti textibus s. Scripturae, eosque recitare pollice inserto manui dextrae ad reddendos canes mutos.

425. V. Bene instruendi sunt rudes, quomodo adhibenda sint res alioquin sacrae: 1. Ne mediis de se bonis, sacris ac licitis in Ecclesia admisceant caeremonias ac circumstantias vanas ac inutiles ad effectum expectatum. 2. Ut applicent res in Ecclesia usitatas, v. g. ceram, aquam vel salem benedictum, imagines contactu Ss. Reliquiarum sacratas una cum humili deprecatione et fiducia in Dei bonitate, non vero certa cum fiducia expectent ex ipsis rebus, nec adscribant infallibilem effectum soli virtuti ejusmodi rerum, tanquam ex opere operato. Vide Jansen. P. 1. casu 65. n. 11.

CASUS II.

De Divinatione.

Asterius nuper somniavit, se in templo a cane vulneratum iri, ac properea sequenti die dominica non audivit Sacrum. Idem anxie semper timens, ex astrologis et cingaris fata sibi impendentia quaerit: saepè etiam sortibus divinatoriis uti consuevit, simul tamen protestatur, se nullam cum daemone societatem intendere.

426. Q. I. Quaenam sint praecipuae divinationis species. R. 1. Divinationis per invocationem sive pactum expressum cum daemone novem praecipue numerantur species, imo tot, quot sunt modi, quibus daemon solet revelare occulta. 1. Vocatur *Praestigium*, quando daemon respondens apparet sub forma hominis, aut capri, aut velis etc. corpore vel aliunde asportato, vel ex aere compacto, vel tantum ficte illudendo sensui. De quibus vide *Delrium*. 2. *Divinatio per somnia*, dum in somnio expectatur revelatio occultorum a daemone. 3. *Necromantia*, dum adhibito sanguine certisque carnibus et aliis signis evocati mortui videntur resurgere, loqui ac docere ignota. 4. *Pythonismus*, quando diabolus per homines arreptios occulta manifestat. 5. *Geomantia*, dum daemon docet per signa apparentia in corporibus terrestribus, v. g. in ligno, metallo etc. 6. *Hydromantia*, dum per signa apparentia in aqua. 7. *Aeromantia*, dum per signa apparentia in aere. 8. *Pyromantia*, quando per signa apparentia in igne. 9. *Aruspicium*, dum per signa apparentia in intestinis animalium immolatorum daemon docet occulta. Hae species materialiter tantum differunt, et quaelibet est graviter peccaminosa juxta n. 416.

427. R. 2. Species divinationis per pactum implicitum juxta Laym. l. c. C. 3. n. 5. praecipue sunt. 1. *Astrologia judicaria*. 2. *Physiognomia*. 3. *Divinatio per somnia*. 4. *per sortes*.

428. Q. II. An Asterius graviter peccaverit omittendo Sacrum die festo propter somnum. R. Per se loquendo peccavit graviter, ut patebit ex seq. Somniorum quatuor sunt genera. 1. Alia sunt *naturalia*, quae oriuntur ex causis naturalibus, v. g. ex occupationibus aut cogitationibus ante somnum habitis, vel ex temperamento, commotione humorum, constitutione corporis etc. Ex his conjectare complexionem corporis, praesentem vale-

tudinem aut morbum futurum, item bonam vel pravam animi affectionem, non est superstitionis: inter haec enim vere intercedit connexio naturalis. Sic phlegmatici somniant aquas, submersiones, natationes etc. Cholerici ignem, lites, bella etc. Sanguinei volant, saltant etc. Melancholici somniant spectra, mortes etc. Poetae in somno carmina pangunt.

2. Alia *casualia*, quae ex diversa specierum phantasticarum combinatione oriuntur; his firmam fidem dare vanissima superstitionis est, hoc ipso quod sint casualia. Praesertim superstitionis divinatio foret, si quis ex somniis naturalibus aut casualibus praedicaret futura contingentia libera, aut ea praedicentibus crederet; talia enim somnia nec connexionem naturalem, nec vim a Deo inditam habent, futura contingentia praesertim libera significandi. Non tamen videtur peccare mortaliter, qui propter somnum praecedens ponit vel omittit aliquam actionem *indifferentem* praecise ex timore mali in somno ostensi, v. g. si quis omittat navigationem, eo quod somniaverit, se altero die submergendum; quia talis potius ex simplicitate aut levitate animi, sive nimia timiditate omittit, ad quod aliunde non obligatur, aut aliquid de se indifferens operatur, ut evitet malum, quod somnum minatur, non tamen omnino credit, rem in somno ostensam esse infallibiliter futuram, quia in somnio ostensa fuit, sed quia aliunde evenire potest. *La Croix* L. 3. p. 1. n. 10. cum *Suarez*. Unde nec peccavit graviter is, qui in somno saepius admonitus, ut certo in loco terram effoderet, sique reperiret ollam auro plenam, quamvis fodiendo deceptus invenerit ollam carbonibus refertam. *Tambur.*, *Sporer* t. 2. c. 9. n. 19. Is tamen graviter peccaret, qui ita dependeret a somniis ut plerasque actiones suas secundum illa dirigeret; hoc enim indicaret nimiam ac superstitionis crudelitatem.

3. Alia somnia immittuntur a Deo, ut habetur Num. 12. *Si quis fuerit inter vos Propheta Domini, in visione apparebo ei, vel per somnum loquar ad illum*: etc. 1. et 2. S. Matth. de S. Josepho et Magis ab Oriente. Hisce somniis, si adsint sufficientia signa, ea esse a Deo, adhibenda est fides eo ipso, quod sint a Deo non nisi vera significante. *Laym.* l. 4. t. 10. c. 3. n. 6.

4. Alia a diabolo hominis phantasiam commovente excitantur. Juxta *Laym.* l. c. his somniis credere est peccatum mortale ex genere suo, quod dupli modo potest committi. 1. Si quis expresse desideret per somnum doceri a daemone, vel ideo certo corporis situ somnum capiat, ut aliquid occultum sibi reveletur. 2. Quando ex somnio temere conjectatio fit de effectu libere eventuro aut mere casuali ac fortuito; cum enim somnia non habeant vim naturalem significandi hujusmodi occulta aut futura contingentia, sequitur ea postulari et acceptari tanquam signa instituta et immissa aliunde: atqui prudenter censeri non possunt fuisse immissa a Deo vel Angelo bono (supponimus enim, non adesse indicia somni divini): ergo non nisi a diabolo profecta acceptantur.

429. Q. III. Unde possit cognosci, an somnum sit a Deo vel a daemone. R. Certa regula vix potest dari: duo tamen sequentia juvat observare. Juxta *Valentia* t. 3. d. 6. q. 3. *Primo*, an somnum impellat ad bonum, v. g. ad fugam alicujus peccati, ad opus charitatis etc., vel ad malum, vel ad aliquid indiscretum; si ad malum aut aliquid indiscretum, a diabolo est; Deus enim ad malum impellere nequit, cum sit *intentator malorum*. *Jac.* 1. c. 13. *Si ad bonum, poteris tenere illud esse a Deo, at cum humilitate et timore; saepè enim daemone se transfigurat in Angelum lucis*. 2. *Cor.* 11. 14. *Secundo*: si quis post somnum se alaciorem et promptiorem sentiat ad bonum, licet prudenter aestimare, somnum esse a Deo: secus si quis se perturbatum et minus promptum ad bonum advertat. In dubio,